

Polska młodzież w czasach nieufności

MARIA ZIELIŃSKA
UNIwersytet Zielonogórski

stanowisko

Rozpieszczone i wyszczekane młode chce dużo i szybko, a tu trzeba robić i robić, czekać i czekać. Niecierpliwość ducha i ciała miota młodym to tu, to tam, rzucając w sprawy i przedsięwzięcia niewarte zachodu. Wszystko nęci i wszystko rozczarowuje. Miłość, przyjaźń, podróże i inne awantury przepływają przez wygodniałą i wciąż patrzącą wprzód duszę, nieodmiennie porzucając ją w pięknym osamotnieniu. A czas ucieka. Już 25, już 30 lat i nic się nie ziściło. Genialna pora nie nadeszła.

J. Hartman, *Zakowsky's complex*,
w: „Polityka” 2013, nr 38, s. 111

Redaktorka kolejnego numeru „Władzy Sądzenia”, pani Karolina Messyasz postawiła potencjalnym autorom ważne pytania dotyczące młodzieży. Niniejszy artykuł należy potraktować jako wstęp, prolegomena, zaproszenie do dyskusji o wielości tożsamości współczesnej polskiej młodzieży dorastającej w warunkach względnego ekonomicznego dobrobytu i stabilizacji, a jednocześnie w czasach rosnącej nieufności do państwa i instytucji publicznych. Sytuacja młodzieży w połowie drugiej dekady XXI wieku jest i złożona, i mocno zróżnicowana – dużo bardziej niż kiedykolwiek wcześniej. Wynika to przede wszystkim z faktu, że rzeczywistość w ogóle jest bardziej skomplikowana i nieprzewidywalna w warunkach mnogości potencjalnych wyborów dróg życiowych i modeli życia. W moim przekonaniu młodzież, mimo dotychczasowej swojej apatii politycznej i niechęci do interesowania się decyzjami polityków, odegra już w najbliższej przyszłości istotną rolę, choć niekoniecznie

taką, jaka opisywana była przez teoretyków młodzieży (por. Mannheim, Eisenstadt, Habermas, Inglehart). Baczni obserwatorzy tej niezwykle ważnej kategorii społecznej i socjologicznej być może dostrzegają istotne zjawiska, które traktować można jako elementy systemu wczesnego ostrzegania.

Już na wstępie chciałabym zaznaczyć, że niniejsze wprowadzenie do tomu *Współczesna młodzież. Współczesność młodzieży* stanowi raczej garść moich refleksji jako wieloletniego badacza i obserwatora zjawisk dotyczących młodzieży, niż pogłębione studium naukowe¹. Na pytanie: czy wiemy dużo czy mało na temat współczesnej polskiej młodzieży – trudno jest odpowiedzieć. Sporządzenie pełnego rejestru prowadzonych aktualnie badań, ukazują-

¹ Źródłem refleksji są moje dotychczasowe opracowania naukowe, wyniki badań własnych i zespołowych, a także innych uznanych badaczy polskich oraz zagranicznych, wyniki sondaży, artykuły prasowe itp. Najważniejsze z tych pozycji umieszczone zostały w bibliografii na końcu artykułu.

cych się (również w Internecie) artykułów i opracowań dotyczących młodzieży jest zadaniem niewykonalnym z powodu tempa ich przyrostu. Jakość tych prac jest bardzo zróżnicowana, często naukowe obrazy mieszają się z nacechowanymi silnymi emocjami potocznymi wizjami i publicystycznymi wyobrażeniami (por. Zielińska, 2014).

Jako wieloletni badacz zjawisk i procesów zachodzących wśród młodzieży, poszukujący zachodzących tu prawidłowości dotyczących bycia młodzieży w świecie dorosłych, a także uwarunkowań zachodzących w stylach życia, orientacjach, modelach życia młodych ludzi, poszukujący pokoleniowych znaków „firmowych”, mogę z całym przekonaniem powiedzieć, że zachodzi znacząca zmiana pokoleniowa. Nie ma ona charakteru rewolucyjnego, nie opiera się na konflikcie pokoleń, ale dojrzewające młode pokolenie (w Polsce i w innych krajach o podobnym do Polski współczynniku rozwoju cywilizacyjnego) socjalizowane do życia bezpiecznego, spokojnego, choć coraz mniej przewidywalnego, częściej niż pokolenie poprzednie wyraża swoje niezadowolenie. Jednocześnie nie włącza się aktywnie w proces zmian społecznych, oczekując gotowych rozwiązań, dobrze płatnej, ale mało stresującej pracy, długiej (i coraz dłuższej) opieki ze strony rodziców, ochrony przed ryzykiem.

Próbując odpowiedzieć na pytania postawione przez Redaktorkę temu, chciałabym zacząć od kwestii partycypacji politycznej młodzieży i znalezienia ewentualnie wspólnego mianownika dla jej apatii/niechęci do polityki. Konieczne jest tu odniesienie do ważnych wydarzeń społeczno-politycznych ostatnich miesięcy, szczególnie tych zachodzących w Polsce i w Europie. W Polsce były to wybory prezydenckie w maju i kampania przed wyborami parlamentarnymi. W Europie i na świecie był to przede

wszystkim kryzys światowego rynku finansowego, konflikt na wschodzie Ukrainy, aneksja Krymu przez Rosję, zagrożenie równowagi wewnątrz Unii Europejskiej (niestabilność Grecji, referendum w Hiszpanii), katastrofy ekologiczne, a ostatnio masowe imigracje z Afryki i Bliskiego Wschodu. Nie wszystkie z tych problemów w równym stopniu interesują młodych ludzi i raczej nie poszukują oni pogłębionej wiedzy, bazując przede wszystkim na zasłyszanych w domu i wśród rówieśników opiniach.

Najczęściej zarówno w mediach, jak i opracowaniach naukowych mówi się o młodzieży jako kategorii nieangażującej się w sprawy społeczne, nieinteresującej się otaczającą rzeczywistością i słabo orientującej się w bieżącej polityce. Tymczasem, jak napisał Sebastian Klauziński w Gazecie Wyborczej (2015) „młodzi namieszali w polityce”. Ich głosy „były największą niespodzianką ostatnich wyborów prezydenckich”, choć „(...) są elektoratem niestabilnym, a więc nieatrakcyjnym dla polityków”. Na ogół w kampaniach wyborczych, w spotach i na billboardach służą jako tło, bo „ładnie wyglądają” (Klauziński, 2015).

Podczas wyborów prezydenckich w maju 2015 roku młodzi Polacy ujawnili swoją siłę, emocje i postawy wobec polityków i polityki, ale przede wszystkim, w moim przekonaniu, niewiedzę na temat potencjalnych skutków swoich wyborów. Jeszcze trzy, dwa miesiące przed wyborami nikt nie przypuszczał, że na scenie politycznej pojawi się nowa postać, która oczaruje młodych ludzi. Paweł Kukiz, artysta estradowy, piosenkarz, showman swoimi antysystemowymi hasłami zdobył 42,2% głosów osób w kategorii wiekowej 18–29 lat (Andrzej Duda – 21%, Bronisław Komorowski – 14%, Janusz Korwin-Mikke – 10,9%, Magdalena Ogórek 2,3%, Janusz Palikot – 1,9%). W drugiej turze prawie 60% młodych ludzi

zagłosowało na Andrzeja Dudę². Nie jest moim celem pogłębiona analiza zachowań wyborczych młodzieży, ale wyniki wyborów według mnie pokazują coś niezwykle istotnego. Młodzież dała wyraz swojej niechęci do obozu rządzącego. Jednocześnie z dużą ostrożnością traktowałabym ukazujące się w wielu publikacjach tuż po wyborach tezy, że oto młodzież się „obudziła”, że rodzi się jej świadomość polityczna, ujawnił się krytyczny potencjał i powstaje polityczne pokolenie. Raczej wskazywałabym tu na znudzenie, brak jednoznacznych, jasnych przekazów, a obiecany przez Bronisława Komorowskiego spokój i bezpieczeństwo uznane zostały przez młodych ludzi za mało atrakcyjne dla nich. Przez kolejne miesiące po wyborach prezydenckich okazało się, jak krótkotrwały był alians młodych ludzi z Kukizem.

Niniejsze opracowanie ukaże się już po wyborach parlamentarnych, które odbędą się w najbliższą niedzielę 25 października. Jaką rolę odegrają w nich młodzi Polacy? Na kogo oddadzą swoje głosy? Kto z liderów partyjnych, jakie ugrupowanie tym razem ich „uwiedzie”? Na scenie politycznej pojawiły się nowe partie: „Nowoczesna” Ryszarda Petru oraz „Razem” Adriana Zandberga. Wielu komentatorów, politologów, socjologów twierdzi, że żadne sondaże nie mogą obecnie wiarygodnie przewidywać wyniku, że do ostatniej chwili ostateczny wynik wyborów będzie niepewny. Jest to konsekwencją ogromnego kryzysu zaufania do władzy w ogóle, występującego zarówno wśród ludzi młodych jak pozostałej części Polaków. Powszechna dezorientacja powoduje wahania opinii i wahania wyborów deklarowanych w sondażach. Wszelkie prognozy są obciążone dużym ryzykiem błędu. W moim

2 Wyniki late pole Ipsos.

przekonaniu, tak jak w przypadku wyborów prezydenckich, młodzież (ludzie w wieku 18–29 lat) znów odegra ważną rolę. Adrian Zandberg jest przedstawicielem tego pokolenia i ma szansę stać się wyrazicielem tych młodych ludzi, których stara scena polityczna rozczarowała i znudziła. Choć partia „Razem” na razie walczy jedynie o wejście do parlamentu to, gdyby jej się udało, mogłaby stać się wyrazicielem potrzeb młodzieży.

Niepokoić może wzrastający radykalizm młodzieży, który dawał się już zauważyć w badaniach sprzed paru lat (por. m.in. Zielińska, 2010a, 2010 b, 2014a, 2014b). Ze szczególną siłą ujawnia się on w postawach nacjonalistycznych i ksenofobicznych wobec uchodźców i imigrantów z Syrii. Obserwowany jest nie tylko w Polsce, ale tym bardziej należałoby więcej miejsca w naukowych badaniach i debatach politycznych poświęcić temu zjawisku.

Próbną odpowiedzi na pozostałe pytania Redaktorki dotyczące sytuacji młodzieży na rynku pracy, potrzeby subkultur, znaczenia nowych mediów w procesie indywidualizacji/uspołecznienia młodych ludzi, należy rozpocząć od stwierdzenia, że w Polsce, tak jak w całej Europie, dokonują się zmiany przekształcające systemy wartości, cele i postawy społeczeństw europejskich, a to wymaga rozpatrywania ich w kontekście nakładających się procesów o różnym zasięgu czasowym i terytorialnym³. Są to po pierwsze globalne procesy cywilizacyjne, technologiczne; po drugie procesy historyczne, które wpływały na kulturowe zróżnicowanie krajów europejskich i łączyły

3 Świadczą o tym dane pochodzące z kilku edycji badań EVS (European Values Survey): od 1990 (26 krajów), 1999–2000 (32 kraje), 2008 – 47 krajów, a także dane WVS (World Values Survey) pochodzące z badań prowadzonych wśród 90 krajów z sześciu kontynentów.

się przede wszystkim z podziałami religijnymi; po trzecie to przekształcenia polityczne i ustrojowe, które w XX wieku powodowały odmienność doświadczeń historycznych społeczeństw w różnych częściach Europy, w szczególności w byłych krajach obozu komunistycznego; i po czwarte to procesy jednoczenia Europy, kształtowanie się instytucji wspólnotowych, powstawanie Unii Europejskiej i jej rozszerzanie na coraz większą liczbę krajów.

Przesunięcie w kierunku modernizacji oznacza rosnący dobrobyt, wzrost bezpieczeństwa socjalnego, zwiększenie się szans oświatowych, skrócenie czasu pracy, wzrost mobilności społecznej i regionalnej, ale również groźbę bezrobocia, elastyczność warunków zatrudnienia, ale i pozostawanie (czasowe lub trwałe) poza sytuacją pracy. Dla młodych pokoleń już znajdujących się na rynku pracy lub wchodzących na rynek pracy epizody bezrobocia, walka o miejsce pracy, praca krótkotrwała, na umowę o dzieło, praca kontraktowa, a także elastyczne i niestandardowe formy zatrudnienia stanowią i stanowią będą coraz częściej elementy wpisane w ich drogę zawodową. Występowanie kategorii NEET, która nie przejawia aktywności zarówno zawodowej, jak i edukacyjnej stanowi bardzo poważny problem w stosunku do zjawisk takich jak bezrobocie czy bierność zawodowa. NEET-sy podlegają szczególnie wysokiemu ryzyku społecznej ekskluzji, pozostając poza układem instytucji pozwalających na nabywanie bądź aktualizację niezbędnych na rynku pracy kwalifikacji i umiejętności, a także innych kompetencji społecznych i obywatelskich. Jednocześnie chciałabym podkreślić, że taka kategoria występowała zawsze, choć pewnie na mniejszą skalę. Wśród młodych osób nieuczących się i niepracujących byli, są i będą tacy, którzy nie chcą się ani uczyć ani pracować. W PRL-u nazywano

ich „niebieskimi ptakami”, a nie używając eufemizmów można ich nazwać leniami.

Nie sądzę, by wspólne doświadczenia edukacji i pracy prowadziły do powstania jedności pokoleniowej. Uważam również, że pojęcie „prekariat” jest w socjologii mocno nadużywane i w wielu opracowaniach pełni rolę „pojęcia klucza”, za pomocą którego próbuje się wyjaśniać zjawiska bezrobocia, niezadowolonia i kreuje się rzeczywistość. Zgadzam się z opinią Janusza Czapińskiego, że „prekariat raczej nie wybuchnie”, a wynika to z marginalności zjawiska polegającego na tym, że część ludzi (przeważnie młodych) pracuje na umowach cywilnoprawnych czy innych umowach krótkookresowych. Taki rodzaj zatrudnienia może rodzić frustrację, ale bynajmniej nie zmniejsza optymizmu młodych ludzi i przekonania, że jest to sytuacja przejściowa. Prekariat nie ma znamion klasy społecznej, a fakt bycia w podobnej sytuacji pracy rozproszony niewielkiej części społeczeństwa nie zrodzi świadomości klasowej.

Procesy modernizacji doprowadziły do powstania „innej nowoczesności”, „płynnej nowoczesności”, społeczeństwa ryzyka. Pojęcie ryzyka z jednej strony odnosi się do globalnego zagrożenia atomowego i ekologicznego, wobec którego różnice klasowe nie mają żadnego znaczenia; z drugiej strony pojęcie to odnosi się do ryzyka indywidualnego i niepewności, jakie niesie za sobą dynamika zmiany społecznej. Na pytanie, czy młodzież potrzebuje subkultur będących namiastką utopii „rozsadzających” rzeczywistość odpowiem: tak, potrzebuje, ale nazwa subkultury staje się coraz mniej adekwatna do powstających żywiołowo i spontanicznie, często na bardzo krótko ruchów, które są udziałem młodzieży (ruch „Oburzonych” w Hiszpanii, ruch „ACTA”).

W mediach często pojawia się określenie pokolenia **cyfrowego**, czyli młodych

ludzi, którzy nie znają świata bez Internetu, e-maili i komórek. Przedstawiciele tej generacji są tacy jak ich świat – multimedialni. W tym samym czasie jednocześnie odbijają lekcje, surfują po Internecie, słuchają muzyki i rozmawiają za pomocą Skype’a ze swoimi znajomymi, przyjaciółmi nierzadko z innego kontynentu. Odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu nowe media przyczyniają się do indywidualizacji, a w jakim do uspołecznienia życia młodych ludzi jest o wiele bardziej złożona, niż to się wydaje. Przede wszystkim zaś potrzeba dłuższej perspektywy, by oszacować skutki życia w dwóch światach: wirtualnym i realnym. Jednocześnie z badań socjologicznych wynika, że najczęściej młodzież korzysta w portali społecznościowych i komunikatorów; dużo mniej z innych możliwości oferowanych przez nowe media.

Próbując bardzo krótko odpowiedzieć na ostatnie pytanie o to, czy w akademickich i publicystycznych debatach o młodzieży należy uwzględniać lokalne konteksty warunkujące jej położenie czy próbować poszukiwać wyjaśnień na poziomie bardziej ogólnym, chciałabym zwrócić uwagę na uniwersalne zjawiska dokonujące się w kręgu wyżej rozwiniętych społeczeństwach. Otóż wyraźnie następuje zmiana w obrębie fazy „młodości” – w miejsce jednoznaczego, stosunkowo krótko trwającego „statusu przejściowego”, pojawiły się różnorodne możliwości, pomiędzy którymi można wybierać. Występuje coraz większa indywidualizacja, prowadząca do konieczności ciągłego kształtowania własnego życia przez samodzielne decyzje, a nie przez wyznaczone klasowo ścieżki. Biografia ludzi stała się otwarta. Indywidualizacja życiorysów oznacza, że daną społecznie biografię zastępuje się samodzielnie utworzoną i tworzoną biografią tak, że jednostka staje się twórcą własnego życia. Coraz większa

nieprzewidywalność przebiegu biografii społecznych nie musi oznaczać braku stabilizacji, czy rodzić poczucia alienacji lub zagubienia.

Cele życiowe, plany zawodowe, systemy wartości młodych ludzi w Polsce na przełomie XX i XXI wieku kształtowane były w sytuacji utrwalania demokratycznego i kapitalistycznego porządku po zmianie systemowej, zmian zachodzących w Europie i w Unii Europejskiej (z ważnym dla Polski faktem akcesji do Unii w roku 2004 i zwiększeniem się salda migracji), a także przeobrażeń związanych ze światowym kryzysem finansowym od 2008 roku, kryzysem wewnątrz Unii Europejskiej, a ostatnio z kryzysem migracyjnym. Ponadto zachodzą istotne zmiany demograficzne wynikające ze starzenia się społeczeństw. Dodatkowo postępująca globalizacja, rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy, rozwój technologii informacyjnych i co za tym idzie – społeczeństwa informacyjnego powodują istotne przeobrażenia społecznej świadomości. Nie bez znaczenia dla przemian życiowych orientacji młodzieży był boom edukacyjny w Polsce pod koniec lat 90., który spowodował nie tylko wzrost wskaźnika skolaryzacji, ale i wzrost aspiracji zawodowych. I to właśnie rosnąca przepaść między kompetencjami i ambicjami zawodowymi (zwłaszcza młodych ludzi) a charakterem gospodarki jest najpoważniejszym problemem polskiego rynku pracy (Czapiński, 2015), zaś szybko rozwijająca się technologia i postęp cywilizacyjny powodują zmniejszanie się zapotrzebowania na nisko kwalifikowaną pracę ludzką. Następuje za to wzrost – na bardzo specjalistyczne prace rzemieślnicze.

Badania przeprowadzane przez CBOS co kilka lat na tej samej kategorii wiekowej ukazują niezwykle ciekawe i istotne zmiany cech pokoleniowych. Współczesne

pokolenie młodych Polaków jawi się jako generacja osób w coraz większym stopniu realizująca model życia przyjemnego, wygodnego, spokojnego, bez kłopotów i konfliktów. Jest to pokolenie wysoko ceniące wartość rodziny, nieangażujące się w sprawy innych ludzi ani we własny rozwój. Ten obraz potwierdzają inne badania socjologiczne, również jakościowe, w tym badania stylu życia (por. m.in. Szafraniec, 2011). Czynniki decydujące o wyborze pierwszej pracy zawodowej przez młodzież akademicką to w kolejności przede wszystkim: możliwość realizacji ciekawych, rozwijających projektów, bogata oferta szkoleń, dobra atmosfera w pracy, prestiżowy pracodawca oraz wysokie wynagrodzenie (por. Szafraniec, 2011, s. 140). Młodzi ludzie bez doświadczeń zawodowych przede wszystkim oczekują wobec pierwszej podejmowanej przez nich pracy wysokich zarobków, dobrych warunków pracy oraz dogodnej lokalizacji (tamże, s. 141).

Z badań CBOS (por. Kotowska, 2012, s. 31) wynika, że dla młodych ludzi w wieku 25 lat w porównaniu do osób 45+ ważniejsze są w pracy takie elementy jak: brak napięć i stresów, możliwość swobodnego rozwoju, możliwość szybkiego awansowania, długi urlop i odpowiednia płaca, natomiast mniej ważne są dla nich takie cechy pracy jak: duża samodzielność, stabilność zatrudnienia oraz fakt wykonywania zajęcia poważanego przez ludzi.

Jak wynika z wielu danych socjologicznych młodzi ludzie zmieniają swoje nastawienie do pracy. Fakt dłuższego obcowania z wolnym rynkiem i z konsumpcyjnym stylem życia powoduje, że młodzi Polacy coraz mniej skłonni są poświęcać się dla kariery i uznawać pracę za najważniejszy obszar życiowej aktywności. W postawach wobec pracy uwidacznia się różnica między poprzednim a obecnym pokoleniem. Choć

praca nadal postrzegana jest jako znacząca wartość, to młodzi ludzie oczekują, że będzie ona nie tylko źródłem dochodów, ale że będzie przyjemna. Skłonni są ją zmieniać i w mniejszym stopniu niż ich rodzice przywiązują się do miejsca pracy. Postawy wobec pracy współczesnej młodzieży nie zostały przekazane w procesie socjalizacji. To ich własne obserwacje i doświadczenia stanowiły podłoże formowania się określonych zachowań. Postawy wobec pracy wyznaczają zachowania w innych obszarach aktywności. Dla współczesnej młodzieży ważny jest czas wolny od obowiązków zawodowych, który chcą spędzać w towarzystwie znajomych i przyjaciół. Przedłużone moratorium, długi okres edukacji, odkładanie decyzji o założeniu własnej rodziny i prokreacji oraz dłuższe uzależnienie finansowe od rodziców uzupełniają obraz młodych Polaków.

Po akcesji Polski do Unii Europejskiej pojawiła się dla wielu młodych ludzi szansa zdobywania pierwszego doświadczenia zawodowego za granicą. O ich decyzjach migracyjnych decydowały zarówno czynniki jawne, powiązane z kwestiami finansowymi, poczuciem relatywnej deprivacji względem rówieśników, jak i te ukryte, nieoczywiste czynniki powiązane ze stylem życia, poszukiwaniem własnej tożsamości, ucieczką przed kontrolą społeczną itp. (por. Zielińska, Leszkowicz-Baczyńska, 2011; Grabowska-Lusińska, 2012).

Uwagi końcowe

Młodzież stała się obiektem zainteresowania socjologów zasadniczo w latach 70. ubiegłego wieku, kiedy zaczęła kontestować istniejący porządek społeczny, a system wartości, życiowe cele i dążenia rodziców odrzucali jako obce. Świat dorosłych po raz pierwszy stanął w obliczu rozprzestrzeniającej się fali młodzieżowego

niezadowolenia, która w tamtym czasie z USA przeniosła się do Europy. Nigdy później młodzież nie zorganizowała tak potężnego ruchu i nie podważyła istniejącego porządku aksjonormatywnego; na pewno przyciągnęła uwagę nie tylko naukowców jako kategoria, która nie jest jedynie przejściem z fazy dzieciństwa do dorosłości, ale która potencjalnie może wytworzyć mechanizmy autoidentyfikacji a nawet tożsamości zbiorowej, która może zmienić istniejący porządek społeczny.

Młodzi dorośli dzięki swojej kreatywności mogą poruszać się płynnie po rynku pracy, doskonale wiedzą czego się od nich wymaga i najważniejsze dla nich powinno być, aby te wymogi spełnić lub im dorównywać. Jest na to wiele sposobów: od ciągłego kształcenia się, poprzez wyjazdy zagraniczne, aż w końcu – działalność na własną rękę. Każda z tych ścieżek pociąga za sobą pewne ryzyko, z którym trzeba się liczyć i trzeba mieć świadomość tego ryzyka, aby móc realizować swój plan życia zawodowego.

Młodzi ludzie są we współczesnym świecie bardziej zaradni życiowo, społecznie i emocjonalnie od swoich rówieśników sprzed kilku lat. Zdecydowanie bardziej wiedzą co jest w życiu ważne i wykorzystują każdą chwilę do realizacji swoich celów. Młodzi ludzie pomimo braku wsparcia ze strony państwa z uporem dążą do samo-realizacji oraz znalezienia pracy, która umożliwi im start życiowy. To pokolenie nie buntuje się przeciwko trudnej rzeczywistości, lecz stara się do niej dostosować poprzez obserwacje i wyciąganie wniosków. Marzą o pensjach, które pozwolą im na zaspokojenie swoich potrzeb nie tylko na poziomie minimum, ale nie chcą pracować za wszelką cenę, pragną pracy, która da im satysfakcję i zagwarantuje bezpieczeństwo zatrudnienia. Dobre wykształcenie nie

wystarczy do osiągnięcia sukcesu, dlatego uzupełniają ciągle swoje kwalifikacje. Nie zadawalają się pracą na umowę, która nie gwarantuje im składek na świadczenia emerytalne, próbują tworzyć stabilną przyszłość, co nie jest łatwe w odniesieniu do tego, co oferuje im dzisiejszy rynek pracy. Niektórzy z nich decydują się na założenie własnej firmy, jednak nadal duży odsetek młodzieży decyduje się na wyjazd za granicę, w poszukiwaniu „lepszego życia”⁴.

Ważne jest baczne przyglądanie się zmianom w charakterze życiowych orientacji młodzieży (w tym celów i planów życiowych). Przyjmując założenie, iż orientacje życiowe są wypadkową cech osobowościowych, indywidualnych skłonności, społecznych uwarunkowań, historycznych wydarzeń, kształtują się w okresie nabywania kompetencji, są rezultatem socjalizacyjnych zabiegów a dyspozycje do określonych orientacji są rozwijane w instytucjach wychowujących (przy wsparciu instytucji kontroli społecznej) należy uznać, iż charakter tych orientacji stanowi odzwierciedlenie społecznej rzeczywistości, w jakiej pokolenie dorasta i nabywa kompetencje. Radykalna zmiana w Polsce, akcesja do Unii Europejskiej, ogólnosiwiatowy kryzys finansowy znajdują swoje odzwierciedlenie w zmianach życiowych orientacji. Czynniki makrospołeczne, jak wynika z danych socjologicznych, w dużym stopniu wpływają na ich kształtowanie się, ale ich nie determinują. Ważne jest, że orientacje dominujące dla danego pokolenia wyznaczają jego charakter, to zaś może być prognostykiem postaw przedstawicieli młodego pokolenia, gdy osiągnie

4 Szafraniec, K., *Porzucona generacja: młodzież polska wobec wyzwań społeczeństwa ryzyka*. http://www.irwirpan.waw.pl/polski/Krystyna_Szafraniec_Porzucona_generacja.pdf

wiek dojrzałości. Tym samym, obserwując współczesną młodzież, możemy przewidywać kierunek ogólniejszych zmian społecznych w przyszłości. 👁

Maria Zielińska – dr hab. nauk humanistycznych w zakresie socjologii, profesor Uniwersytetu Zielonogorskiego. Zajmuje się problematyką uwarunkowań przebiegu biografii społecznych oraz problematyką zmian społecznych w kontekście przeobrażeń tożsamości pokoleniowej, ze szczególnym uwzględnieniem analiz ilościowych. Oddzielny nurt zainteresowań autorki stanowią socjologiczne problemy pogranicza.

Afiliacja:

Instytut Socjologii

Wydział Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Zielonogórski

e-mail: m.zielinska@is.uz.zgora.pl

Literatura

- Bogaj, M. (2004). Lokalny rynek pracy a losy absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. W: S.M. Kwiatkowski (red.), *Kwalifikacje zawodowe na współczesnym rynku pracy*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Grabowska-Lusińska, I. (2012). *Migrantów ścieżki zawodowe bez granic*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Inglehart, R. (2005). Pojawienie się wartości postmaterialistycznych. W: P. Sztompka, M. Kucia, (red.), *Socjologia. Lektury* (s. 344–348). Kraków: Wydawnictwo „Znak”.
- Kotowska, I. (2012). *Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków – Diagnoza społeczna 2011*. Warszawa.
- Marody, M. (2012). Dynamika postaw wobec pracy. W: A. Jasińska-Kania (red.), *Wartości i zmiany. Przemiany Polaków w jednoczącej się Europie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Koralewicz, J., Ziótkowski, M. (2003). *Mentalność Polaków. Sposoby myślenia o polityce, gospodarce i życiu społecznym 1988–2000*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR/Collegium Civitas Press.
- Kwiatkowski, M. (red.). (2008). *Niedopasowanie. Kwalifikacje a rynek pracy w Lubuskim Trójmieście*. Zielona Góra: Wyd. UZ.
- Pańków, M. (2012). *Młodzi na rynku pracy. Raport z badania*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Siemieńska, R. (2007). Od wartości postmaterialistycznych do materialistycznych. W: I. Krzemiński, J. Raciborski (red.), *Oswajanie wielkiej zmiany. Instytut Socjologii UW o polskiej transformacji*. Warszawa: IFiS PAN.
- Szafraniec, K. (2011). *Młodzi 2011*. Warszawa.
- Szczegóła, L. (2013). *Bierność obywateli. Apatia polityczna w teorii demokratycznej partycypacji*. Warszawa: Elipsa.
- Zielińska, M. (2009). Wybrane elementy koncepcji życia młodych Polaków na przełomie wieków – ciągłość i zmiana. W: K. Slany i Z. Seręga (red.), *Sprostac̄ zmianom : szkice o powinnościach współczesnej socjologii*. Kraków: Zakład Wydaw. „Nomos”.
- Zielińska, M. (2010a). Przynależność pokoleniowa jako explanandum zmian mentalności społecznej w okresie przeobrażeń systemowych, *Rocznik Lubuski: Druga dekada wolności. Socjologiczne konsekwencje i zagadki transformacji, Tom 36, część 2*, 245–263.
- Zielińska, M. (2010b). Między autorytaryzmem a demokracją. Pokoleniowy wymiar transformacji społeczno-politycznej w Polsce. W: *Forum Socjologiczne, 1/2010*, 117–134.
- Zielińska, M., Leszkowicz-Baczyńska, Ź. (2011). Zostać czy wyjechać? Edukacyjne i zawodowe dylematy młodych Polaków w Europie bez granic. W: Szafraniec, K., *Młodzież jako problem i jako wyzwanie ponowoczesności*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Zielińska, M. (2014a). Pol'skaâ molodež' v načale XXI veka. Popytka sinteza oblastej issledovaniâ. W: *Youth In Central and Eastern Europe. Sociological Studies 1*, 27–39.
- Zielińska, M. (2014b). W poszukiwaniu „nowej” teorii młodzieży. Uwagi wstępne. *Rocznik Lubuski: Młodzież w czasach kryzysu ekonomicznego. Między edukacją i pracą, Tom 40, cz. 2a*, 27–42.
- Zielińska, M. (2014c). Co wiemy, czego nie wiemy, co warto wiedzieć o polskiej młodzieży. Próba syntezy obszarów badawczych, W: *Molodižna politika: problemi ta perspektivi Youth Policy: Problems and Prospects*. Przemysł, Ukraina, Drogobič.
- Zielińska, M. (2014d). Sytuacja młodzieży w świetle aktualnych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych w Polsce. W: *Zapotrzebowanie rynku pracy na współczesne i ginące zawody w perspektywie kształcenia młodzieży: Publikacja pokonferencyjna*. Zielona Góra, Polska, Warszawa: Ochotnicze Hufce Pracy Komenda Główna, 2014, 137–147.

Inne źródła:

- Prekariat raczej nie wybuchnie. Życie przed nimi – rozmowa z prof. Januszem Czapińskim, *Gazeta Wyborcza, 8 września 2015, 18*
- Klauziński, S. (2015). Młodzi, wkurzeni, niezagospodarowani, *Gazeta Wyborcza, 18 czerwca 2015, 15*
- Szafraniec, K., *Porzucona generacja: młodzież polska wobec wyzwań społeczeństwa ryzyka*. Pobrane z: http://www.irwirpan.waw.pl/polski/Krystyna_Szafraniec_Porzucona_generacja.pdf

Cytowanie:

Zielińska, Maria, (2015), *Polska młodzież w czasach nieufności*, „Władza Sądzenia”, nr 7, ss. 27–35 [dostęp dzień, miesiąc, rok]. Dostępny na www.wladzasadzenia.pl.